

Kännykkä orjana vai kännykän orjana

NUORET AIKUISET KÄNNYKÄN KÄYTTÄJINÄ

Kännykästä on tullut nopeasti osa suomalaisten arkipäivää. Suuren yleisön kiinnostus mukana kannettavaan puhelimeen on herättänyt laitevalmistajien ja palveluiden tuottajien keskuudessa toivoa myös kännykkään liitettävien palveluiden ja ominaisuuksien nopeasta omaksumisesta. Tekstiviestien suursuosio on vahvistanut mobiilioperaattorien uskoa kännykkäpalveluiden menestyksestä. Tällä hetkellä katseet ovatkin kiinnittyneet kuvia, ääntä ja animaatiota siirtäviin MMS (Multimedia Messaging Service) -viesteihin, joiden odotetaan olevan seuraava merkittävä mullistus mobiiliviestinnässä.

Suomea on viime vuosina pidetty mobiilimaailman koelaboratoriona ja innostuneisuutta uudesta tekniikasta voinee pitää miltei koko kansan yhteisenä projektina. Suomalaisen tietoyhteiskunnan kehittämistä on luonnehdittu tekniikkavetoiseksi. Tällä on tarkoitettu lähinnä sitä, että tietoyhteiskunnan kehitys on ymmärretty ainakin prosessin alkuvaiheessa teknisen infrastruktuurin rakentamiseksi ja keskittymiseksi teknisten järjestelmien parantamiseen, jolloin tekniikan käyttäjien tarpeet ja odotukset ovat jääneet liian vähälle huomiolle. Vähemmän on pohdittu esimerkiksi sitä, millaiset teknologiset innovaatiot tulevat sosiaalisesti hyväksytyiksi ja millaisiin yhteiskunnallisiin prosesseihin tämä hyväksyntä tai hyväksymättä jättäminen perustuu. (esim. Aro 2000) Tämän hetken kännykkätkäytöksessä on pyritty kartoittamaan käyttäjien tarpeita, mutta niitä ei olla saatu tyhjentävästi selville. Käyttäjien on usein hyvin vaikea hahmottaa tarpeitaan ennen kuin sovellus tai palvelu on juurruttanut itsensä kokonaisvaltaisesti arkeen.

Mielestämme on hyvä pohtia, onko kännykkäkeskusteluissakin usein esillä olleilla optimistisilla tulevaisuusnäkemyksillä mitään tekemistä todellisuuden kanssa. Tämä katsaus pohjaa pro gradu -tutkielmaamme, jossa kiinnostuksen kohteena oli nuorten aikuisten arkinen kännykän käyttö. Kartoitimme nuorten aikuisten ajatuksia kännykästä ja sen käytöstä sekä pohdimme, onko kännykkäteollisuuden suunnitelmilla tulevaisuutta nuorten aikuisten parissa.

Nuoret aikuiset kännykän käyttäjinä

Haastattelimme tutkielmaamme varten kahtakymmentä pääkaupunkiseudulla asuvaa 22–31-vuotiasta nuorta aikuista. Selvitimme, miten kännykkä kiinnittyy nuoren aikuisen arkeen ja mitä se heille merkitsee. Kartoitimme myös, miten pääkaupunkiseutulaiset nuoret aikuiset käyttävät ja haluaisivat lähitulevaisuudessa käyttää kännykkää osana arkipäivän viestintäänsä.

Yleisesti kännykkäkulttuuri on liitetty urbaaniin ja nuorekkaaseen elämäntapaan. Mäenpään (2000) mukaan nuoret ja nuoret aikuiset käyttävät kännykkää

kaikkein eniten. Voidaankin ajatella, että nuoruus itsessään on hyvin liikkuvaa, mobiilia sekä henkisesti että fyysisesti. Nuoret laajentavat piirejään ja vaihtavat ympäristöjään tiheään tahtiin. Tähän elämänvaiheeseen liittyvät yleensä itsenäistymisen prosessit, kouluttautuminen ja työpaikan hankkiminen. Kännykätutkimuksen kiinnostuksen kohteena on usein ollut teininuorisio (esim. Nufix-tutkimus ja Insoc-projekti), sillä heidät mielletään yleisesti uusien innovaatioiden edelläkävijöiksi ja kuluttajiksi. Todellisuudessa hieman vanhemmilla ikäryhmillä on yleensä teini-ikäisiä enemmän rahaa ja mahdollisuuksia kuluttamiseen. Tutkimuksemme mukaan nuoret aikuiset ottavatkin uudet mobiilikeksinnöt uteliaasti vastaan, mutta tälle kohderyhmälle niistä täytyy todella olla hyötyä, jotta käyttö etenisi kokeilua pidemmälle.

Kännykkä on yhteydenpidon väline

Kännykkä on tutkimuksemme mukaan selkeästi arkipäiväistynyt: alkuinnostus on laantunut ja matkapuhelimeen ollaan jopa hieman kyllästytty, siitä on tullut itsestäänselvyys. Tällä hetkellä kohderyhmämme käyttää kännykkää pääasiassa puhumiseen ja tekstiviesteihin.¹ Sillä hoidetaan työasioita ja muita pakollisia asioita. Kännykkä merkitsee nuorille aikuisille ennen kaikkea tavoitettavuutta ja yhteydenpitoa sosiaalisen verkoston kanssa. Haastateltavillemme kännykkä on pääasiallinen, jollei ainoa väline, millä heidät tavoittaa.

Toisin kuin nuoremmille kännykän käyttäjille, yhteydenpito perheeseen ei tässä elämänvaiheessa ole nuorelle aikuiselle niin tärkeää. Sen sijaan on tärkeää jatkuvasti pitää yhteyttä omaan kaveripiiriin. Omistamalla kännykän ja käyttämällä sitä ollaan samalla sisällä sosiaalisessa verkostossa. Olemme kännykän myötä siirtymässä uudenlaiseen heimokulttuuriin. Yhteisessä verkostossa mikä tahansa paikka voi olla keskus; keskusta ja periferia menettävät merkityksensä. Sähköisen tihentymän ansiosta asioita ei käsitellä lineaarisesti yksi kerrallaan, vaan ne asettuvat samanaikaisesti ”kaikki yhdellä kertaa” -tyyppisiin suhteisiin. Suljettu tila on vaarassa kadota ja yksytyisyys murentua. Tapahtuminen on koko heimon tapahtumista ja kaikki vaikuttaa kaikkeen. Ihminen on uuden teknologian vuoksi muuttumassa heimoihmiseksi, johon kuuluu sukulaisuuden ja keskinäisen riippuvuuden verkosto. (esim. McLuhan 1964²) Kännykän ansiosta sosiaalinen verkosto kulkee mukana taskussa jatkuvasti ja kommunikaatio on ajasta ja paikasta riippumatonta. Haastatteluissamme esimerkiksi ryhmätekstiviestit osoittautuivat hyväksi tavaksi kutsua heimo koolle.

”Mä sain viestin VR:n makasiinien mielenosoituksesta monelta taholta ja läheitin sen kans kaikille kavereille, ketä tiesin. Se osoittikin aika hyvin voimansa, silloin lähes kaikki olivat tietoisia, et sellainen tilaisuus on ja sit siel olikin hillitön määrä väkeä. Se kyl varmaan menee aika hyvin sen kiertävän tekstiviestin piikkiin. Se oli positiivinen osoitus joukkovaikuttamisesta ja informaation jakamisesta. Mä olin silloin Ranskassa, kun mä sain sen viestin ja sit mä lähetin sitä sieltä eteenpäin. Ei ollut mitään tämmösiä rajoja tai ei katsonut aikaa tai paikkaa, että sen pysty hoitamaan, kiitos kännykän.”

Hetkellistyminen ja viestintätapojen muutos

Kännykkä on muuttanut merkittävästi kohderyhmämme viestintäkulttuuria. Nuorten aikuisten fyysiset tapaamiset ja sosiaaliset kontaktit ovat lisääntyneet kännykän myötä, sillä kännykkä mahdollistaa entistä joustavimmat ja spontaanimmat sosiaaliset kontaktit. Useat haastateltavistamme ovat sitä mieltä, että kännykän myötä kynnys viestintään on alentunut ja yhteydenottaminen on nyt

helpompaa. Vaikka kontaktit toisiin ihmisiin ovat lisääntyneet, itse kommunikointiakti on lyhentynyt eikä puhelimesta enää juoruta. Kommunikaatio on myös suorempaa: muodolliset kohteliaisuudet ovat hävinneet. Viestintä on nopeampaa, hektisempää ja impulsiivisempaa. On sallittua olla myöhässä ja tapaamisia voi sopia joustavasti. Tutkimuksemme haastateltavien mielestä elämän suunnitelmallisuus on hävinnyt: kommunikointi ja tapaamisten sopiminen on hetkessä kiinni olevaa.

”Mä luulen et se lisää sellasia satunnaisia kahvilaolemisia aika paljon, koska niinku niitä tulis varmaakin sovittua vähemmän, jos niinku se ei vois olla sellasta spontaania, että menee 10 minuutin päästä kahville. Mut sitte taas toisaalta se saattaa vähentää sitä että ku ihmisten kanssa enemmän... ihmiset ei myöskään varaa itelleen sitä aikaa nykyään, että lähettäis jonnekin. Tuntuu siltä et ihmiset niinku enemmän luottaa siihen, et kaikki on semmost spontaania niin, sit on varmaan semmosia kavereita, kenen kans tulee oltuu vähemmän. Kenen kans ois ehkä muuten tullu oltuu enemmän just sen takia, että silloin oltais sovittu että mennään ens viikon perjantaina jonnekin.”

Kännykän myötä syntyy uusi ex tempore -elämäntyyli. Kännykkä toimii näin sosiaalisen arjen rytmittäjänä jäsentäen arkea täsmällisistä kellonajoista riippumatta. (esim. Kopomaa 2000)

Nuoret aikuiset ovat mitä suurimmassa määrin kännykkää käyttäviä nomadeja, jotka vaeltelevat yhteenkuuluvien ja irrallisten paikkojen välillä. Kännykkä on nomadin esine, jonka avulla hän sitoo vierailmansa paikat yhteen. Mukana liikkuva kännykkä mahdollistaa sen, että nuoret aikuiset voivat toimia spontaanimminkin kuin aikaisemmin. Kännykkä tarjoaa mahdollisuuden yhdistää aktiivinen, liikkuva elämäntapa kontakteihin, jotka on aikaisemmin hoidettu kotona tai kotoa käsin. Tarkoilla kellonajoilla ei ole entisenkaltaista merkitystä, vain tavoitettavuus merkitsee. Tämä tuli tutkimuksessamme esille erityisesti siten, että suurin osa haastateltavistamme kertoi sopivansa tapaamisia joustavasti ilman tarkoin määriteltyjä kellonajoja. (vrt. Bauman 1996)

Tutkimuksessamme kännykän ehdoton mukanaolijuuus korostuu nuorilla aikuisilla erityisesti viikonloppuisin. Vapaata viikonloppuilla vietettäessä seuraava määränpää tai baari löytyy ottamalla yhteyttä kavereihin kännykän avulla. Ilalla ei ole lukkoon lyötyä päämäärää vaan se määräytyy hetken mukaan ja spontaanisti kännykän mahdollistaman tavoitettavuuden vuoksi.

”Nythän sitä voi ottaa ihan tosi rennosti ja hillittömiä vapauksia, koska kaikilla on kännykät ja kaikki saa aina kiinni ja sit voi aina sopia asioita vähän miten vaan ja sitten. Esimerkiks niinku viikonloppuisin kännykät on ihan ehdottomia, aina tietää missä on paras meininki ja niistä saa aina kaikki kaverit kiinni muuta ja sit toisaalt tietää, et pystyy sit kartottamaan missä päin ystävät on, et ku on enemmän vapauksia tehdä valintoja et mihin haluaa mennä ja muuta.”

Toisaalta jo hiukan muotisanaksi muuttunut ”nomadi”-käsite ei välttämättä ole niin vallitseva osa nuorten aikuisten elämäntapaa kuin mitä kännyköiden laitevalmistajat ja palveluiden tuottajat toivovat. Nomadismi onkin osittain median ja markkinoijien hehkutusta. Vaikka nuoren aikuisen elämäntapa onkin yleensä liikkuva, ei se tarkoita sitä, etteivätkö he joskus kaipaisi kodin rauhaan kiinteiden medioiden ja liittymien luokse. Kännykkä ei useinkaan korvaa muiden kodin laitteiden hyötyjä.

”No mun mielestä oli just joku hyvä juttu jossain lehdessä siitä, et kenelle noi uudentyyppiset kännykät oikein on tarkotettu, et onks ne sellasille ihmisille joilla ei oo kotia, ei työpaikkaa? Et kyllä mä mieluummin luen uutiset kotona sanomalehdessä tai internetistä, et ei mulla oo mitään tarvetta et mä saisoin jonkun CNN:n uutiset puhelimeen, mun on vaikee kuvitella et mä tarviisin.”

On myös muistettava, että liikkuvampi elämäntapa muuttuu vähemmän liikkuvaksi kun ihminen vanhenee, perustaa perheen ja asettuu aloilleen. Vanhempiin ikäryhmiin edellä kuvattu nomadismi ei välttämättä päde.

Kännykkä kahlitsevana stressileluna

Kännykkä herätti nuorissa aikuisissa vahvoja tuntemuksia, jotka kuitenkin saattoivat samankin haastattelun puitteissa olla hyvin erilaisia. Toisaalta kännykkä nähdään vapautta lisäävänä, liikkuvaan elämäntyyliin sopivana elämän hallinnan välineenä, mutta toisaalta se kahlitsee käyttäjän itseensä ja asettaa vaatimuksen jatkuvasta tavoitettavuudesta sekä sosiaalisesta tehokkuudesta.

”Sillon ku mul oli korjattavana toi kännykkä, sit mä en pariin päivään saanu mitään varakännykkää, aluks oli vähä sellanen, et hetkinen...’apua, mä en oo nyt koko ajan tavoitettavissa, mitä jos joku nyt yrittää soittaa mulle’, se kesti muutama tunnin, sit tuli sellanen aika rentoutunu olo. Mut kyl silti koko ajan niinku käsi kävi pari kertaa tunnissa kuitenkin povitaskussa hapuilemassa sitä kännykkää, jota ei sit siel ollu. Niin kyl se oli ihan semmonen ihmeellinen fiilis olla ilman kännykkää.”

Halu säilyttää jatkuva yhteys kumppaneihin saattaa johtaa kontrolliin ja pakottavaan riippuvuuteen. Sähkön aiheuttama tiivistyminen pakottaa näin sitoutumiseen ja osallistumiseen. (esim. McLuhan 1964) Teknisistä laitteista luopuminen vähentäisi riippuvuutta, mutta tähän haastattelemamme nuoret aikuiset eivät olleet valmiita.

Yhtäältä tekniikan myötä tullessa muutoksena voidaan puhua yksityisyyden murenemisesta, globaalien heimojen yhteydestä ja keskinäisten riippuvuuksien verkostoista, toisaalta ajankohtaa leimaa myös yksilöllisyyteen pyrkiminen, joka korostuu mahdollisuuksina valinnanvapauteen. Vapaus merkitsee mahdollisuuksia toteuttaa toiveitaan muiden ihmisten parissa. (ks. McLuhan 1964; Bauman 1996)

Nuoret aikuiset mainitsivat kännykän mahdollistaman tavoitettavuuden useimmiten kännykän parhaimmaksi ja pahimmaksi ominaisuudeksi. Haastateltavat tasapainoilevat vapauden ja välineestä riippuvuuden välillä.

”Mun mielestä on rasittavaa se, et mä oon koko ajan tavoitettavissa, mut sit se kääntyy myöskin hassusti niinku sillä tavalla, että minä tai joku muu ihminen, jos on joku sellanen päivä, että se ei halua olla tavoitettavissa, niin kännykkä mahdollistaa myöskin sen, et silloin se ei todellakaan ole. Et jos sä soitat jollekin ja se ei vastaa tai sen kännykkä ei oo niinku päällä, niin sä et voi silloin tehdä mitään. Et tavallaan se on myöskin se, et jos joku ihminen halua eristäytyä, niin se on paljon totaalisempaa kun lankapuhelimen aikana, jos ajateltiin, et samassa kämpässä asu monii ihmisii, niin sä voit kysyä niiltä, et ’mihin se on mennyt, koska se tulee’ ja jättää viestejä. Mut kännykän kaa se ei oo silleen mahdollista, et jokainen ihminen voi myös samalla päättää ite sen, et kuinka tavoitettavissa haluu olla.”

Pohdintaa tulevaisuudesta

Tietoyhteiskuntakeskustelun puitteissa on oletettu varsin yleisesti, että viiden tai kymmenen vuoden päästä valtaosa suomalaisista kantaa mukanaan laitetta, jolla he ovat jatkuvasti kytkettyneenä viestintää, mediaa ja arjen hallinnan välineitä yhdistävään tietoverkkoon. Tämän kehityksen on ajateltu olevan positiivista useimmissa tietoyhteiskuntakeskusteluissa.

Kun ollaan tekemässä ennusteita teknisestä muutoksesta, on huomioitava, että tekniikka ja sen käyttötavat muuttuvat yleensä hitaammin kuin niiden ajatellaan muuttuvan. Muutos voi saada aikaan myös vaikutuksia, joita ei alunperin tavoiteltu. Uusi informaatioteknologia ei siis ole vain laitteita tai sovellutusohjelmia vaan sen taustalla on vaikeasti määriteltävissä oleva laajempi maailmankuviin ja toimintamalleihin liittyvä muutos. Se, onko tällaista muutosta jo tapahtunut, on kiistanalaista. Uutta tekniikkaa on viime aikoihin asti kehitetty pitkälle ajatelematta ihmisten todellisia tarpeita. Trendin pitäisi kuitenkin olla toisenlainen ja tekniikan pitäisi muuttua arkeen soveltuvaksi, ei arjen tekniikkaan soveltuvaksi. Hienoilla tuotteilla ja teknisillä ratkaisuilla ei tee mitään, jos kuluttajat eivät ota niitä omakseen. Käyttäjien tarpeet saattavat olla hyvinkin yksinkertaisia ja heidän on itse annettava keksiä ne. Insinöörit voivat vain yrittää arvailla, mikä palvelun tai sovelluksen käyttäjät todellisuudessa omaksuvat osaksi arkipäiväänsä. Esimerkiksi tutkimuksemme haastateltaville senhetkiset tarjolla olleet mobiilipalvelut tekstiviestiä lukuunottamatta eivät tuoneet käyttäjälle lisäarvoa.

”Tavallaan mä oon ihan tyytyväinen siihen, mitä se (kännykkä) on nyt. Mut aivanahan kun tehdään tuotekehittäilyä tai muuta, niin kyllähän ne aina keksii jostain, mikä on ihan mukavaa, mut ehkä mulle se on vaan lähinnä puhelin.”

Lähitulevaisuuden mahdollisia mullistuksia tulevat tarjoamaan esimerkiksi lo-kaatio- ja presenceteknologiat. Nämä teknologiat tulevat mahdollistamaan sen, että ihmiset pystyvät kommunikoimaan toistensa kanssa entistä tehokkaammin ja helpommin. Uusissa palveluissa käyttäjä voi nähdä suoraan puhelimensa näyttöltä, missä hänen kaverinsa milloinkin ovat ja mitä päätelaitetta he käyttävät. Teknologian kehitys luo mahdollisuuksia ihmisten välisen viestinnän helpottumiseen mutta vasta riittävän pitkän ajan päästä näemme mitkä viestinnän muodot ihminen lopulta omaksuu. Tällä hetkellä nuorille aikuisille kännykkä on pääasias- sa yhteydenpidon väline, eivätkä lisäpalvelut ole juurikaan herättäneet palvelun- tarjoajien toivomaa kiinnostusta. Nuoret aikuiset haluavat elää ajan hermoilla ja heidän mielestään kännykkä on välttämätön väline tähän. Samalla kännykkä kui- tenkin kahlitsee käyttäjänsä sosiaaliseen verkostoon. Mielestämme onkin aiheel- lista kysyä haluavatko ihmiset olla koko ajan paikannettavissa vai viekö yksityi- syyden kaipuu sittenkin voiton?

Viitteet

- 1 Haastateltavillemme kännykkä oli ensisijaisesti vielä puhelin. Haastateltavamme pitivät itseään ”valistuneina” kännykän käyttäjinä, eivätkä myöntäneet käyttävänsä kännykkää viihteeseen. Uusista palveluista ainoastaan tekstiviestit olivat lyöneet itsensä läpi. Tässä on tosin huomattava, että kännykälle on kehitetty huomattavasti lisäominaisuuksia (esim. radio, kamera) haastattelujen toteutuksen jälkeen.
- 2 Vaikka McLuhanin jo 60-luvulla esittämät ajatukset liittyivät lähinnä esim. puhelimeen, radioon ja lennätti- meen, katsomme niiden kuvaavan myös nykyajan kännykkään liitettäviä ominaisuuksia.

Lähteet

- Aro, Jari (2000)
Tietoteknologinen kehitys ja yhteiskunnallinen muutos. Teoksessa Vuorensyrjä Matti & Reijo Savolainen (toim.)Tieto ja tietoyhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus.
- Bauman Zygmunt (1996)
Postmodernin lumo. Tampere: Vastapaino.
- Kopomaa, Timo (2000)
Kännykkäyhteiskunnan synty. Helsinki: Gaudeamus.
- McLuhan, Marshall (1964)
Ihmisen uudet ulottuvuudet. Porvoo: WSOY.
- Mäenpää, Pasi (2000)
Digitaalinen kaupunki. <http://www.hel.fi/tietokeskus/kvartti/2000/pasim.html/> (28.10.2002)